

OPIS REALIZACJI CELÓW STATUTOWYCH

Załącznik do sprawozdania z działalności Fundacji Ośrodka KARTA za 2014 rok

CELE I STRATEGIA DZIAŁANIA

Fundacja Ośrodka KARTA jest niezależną, apolityczną organizacją pożytku publicznego, nie reprezentującą żadnej formacji światopoglądowej, religijnej czy kulturowej. Celem Fundacji jest upowszechnianie wiedzy o wydarzeniach i postawach w XX wieku, które mają wpływ na współczesne życie społeczne, zaspokajanie społecznych potrzeb poznawczych i edukacyjnych związanych z przeszłością, a także działania opiniotwórcze.

Fundacja zajmuje się gromadzeniem, przechowywaniem, upowszechnianiem i udostępnianiem świadectw życia społecznego Polski i regionu z XX wieku. Osią wszystkich działań jest archiwum, na które składają się zbiory dokumentów, ikonografii i dźwięków. Fundacja jest jednym z największych archiwów społecznych w Polsce i dąży do wzmocnienia podobnych sobie podmiotów.

Najważniejsze kierunki działania:

- gromadzenie rozproszonej społecznej dokumentacji oraz zapisanie pamięci świadków związanych z wybranymi wydarzeniami (mało znanymi i najczęściej nadużywanymi politycznie) z przeszłości naszej części Europy w XX wieku;
- dokumentowanie i upowszechnianie historii osób, które ucierpiały w wyniku działania systemów totalitarnych, a których losy nie są znane współczesnym;
- dokumentowanie i upowszechnianie tradycji postaw nonkonformistycznych – w warunkach totalitaryzmów, które w XX wieku dominowały w naszym regionie;
- mobilizowanie energii społecznej różnych środowisk i pokoleń (w tym młodzieży szkolnej), w Polsce i za granicą, do działań dokumentujących historię najbliższego otoczenia;
- promowanie atrakcyjnej formuły pisania o historii najnowszej – takiej, która sprawia, że przeszłe doświadczenia nie są traktowane jako drugorzędne wobec współczesności.

Fundacja Ośrodka KARTA realizuje swoje cele statutowe poprzez działalność archiwalną, badawczą, edukacyjną, wydawniczą, wystawienniczą, oraz poprzez różnorodne programy i projekty dokumentacyjne.

Fundacja jest członkiem Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, Polskiej Izby Książki oraz europejskiej sieci EUSTORY.

Przedstawiciele Ośrodka zasiadają w Radzie Organizacji Pozarządowych przy MKIDN oraz w Radzie Archiwalnej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

DZIAŁALNOŚĆ ARCHIWALNA

I. ARCHIWA DOKUMENTOWE

Archiwum Ośrodka KARTA jest archiwum społecznym, którego zbiory w większości pochodzą od osób prywatnych. Jego działalność polega nie tylko na opracowywaniu i zabezpieczaniu materiałów archiwalnych, ale również na ich ciągłym pozyskiwaniu. Archiwum Ośrodka KARTA dzieli się na: Archiwum Opozycji, Archiwum Wschodnie oraz Archiwum „Historii Bliskiej. Zbiory zajmują 1500 metrów bieżących półek. W 2014 roku zasób Archiwum powiększył się o 1800 nowych numerów czasopism i 150 egzemplarzy książek ukazujących się w drugim obiegu wydawniczym, 76 dzienników z całego XX wieku oraz 10 kolekcji osobistych, środowiskowych i tematycznych. Równocześnie z

pozyskiwaniem nowych zbiorów przeprowadzono akcję wymiany dubletów czasopism i książek wydawanych poza zasięgiem cenzury w latach 1976-89.

W 2014 roku prace archiwalne polegały na opracowaniu nowych oraz posiadanych, ale nie zarchiwizowanych jeszcze kolekcji oraz na wprowadzeniu do Biblioteki Cyfrowej kolejnych rekordów zdigitalizowanych zbiorów:

a) opracowano i zaopatrzone w inwentarze kolekcje:

— **Kolekcja osobista prof. Zdzisława Najdera** – kolekcja była przekazywana w latach 1993-2014 przez Zdzisława Najdera, jego przyjaciół i współpracowników. Opracowano ponad 8 tysięcy stron dokumentów z liczącej 38 616 stron spuścizny, kolekcja została skomputeryzowana, zaopatrzona w elektroniczny katalog i inwentarz oraz udostępniona bezpłatnie w ogólnodostępnej czytelni.

— **Kolekcja dubletów czasopism i książek wydawanych poza cenzurą w latach 1976–90** to jeden z największych zbiorów czasopism i książek II obiegu w Polsce. W zbiorach podstawowych zgromadzono po dwa egzemplarze każdego tytułu książki i po dwa egzemplarze każdego numeru w przypadku wydawnictw ciągłych. Uporządkowano 55 190 egzemplarzy czasopism i 6270 egzemplarzy książek, opracowano elektroniczny wykaz posiadanych dubletów, kontynuowano wymianę dubletów z innymi podmiotami.

b) opracowano, zdigitalizowano i upowszechniono w Bibliotece Cyfrowej kolekcje:

— **Kolekcja osobista Jerzego Konrada Maciejewskiego** – kolekcja przekazana w 2013 roku. W skład spuścizny wchodzi: dzienniki z lat 1915–21, 1939–41 oraz 1943–49, korespondencja prywatna z lat 1921–33, 1941–46 oraz wspomnienia, teksty własne i wycinki z prasy zagranicznej. W 2014 roku zarchiwizowano i opisano w bazie komputerowej całą kolekcję liczącą 13 850 stron, opracowano elektroniczny katalog i inwentarz kolekcji, całość udostępniono w czytelni, dodatkowo 10 000 stron dzienników zostało zdigitalizowanych i udostępnionych na stronie www.dlibra.karta.org.pl.

— **Kolekcja „Dzienniki pisane po polsku w XX wieku”** – opracowano 32 tomy nowo pozyskanych dzienników i udostępniono je w czytelni, 83 tomy dzienników - 6773 strony, poddano digitalizacji, następnie 70 z nich (3701 stron) udostępniono na stronie (www.dlibra.karta.org.pl). Obecnie kolekcja liczy 376 w pełni opracowanych tomów dzienników.

c) zdigitalizowano i upowszechniono w Bibliotece Cyfrowej kolejne archiwalia z:

— **Kolekcji osobistych Archiwum Wschodniego** – zdigitalizowano i umieszczono w Bibliotece Cyfrowej 9581 stron dokumentów z 80 kolekcji,

— **Kolekcji czasopism II obiegu wydawanych w latach 1976-90** – prace digitalizacyjne prowadzone od 2012 roku, w 2014 roku zdigitalizowano ok. 44 tys. stron czasopism, 1000 tytułów i udostępniono je w Bibliotece Cyfrowej.

Wszystkie opracowane kolekcje są udostępniane w czytelni archiwum, inwentarze kolekcji dostępne są na stronach internetowych Ośrodka.

W 2014 dzięki dotacji Urzędu Miasta St. Warszawy w pomieszczeniach Archiwum przeprowadzono remont (ułożono glazurę w pomieszczeniu czytelni, odświeżono ściany, wymieniono okno), zakupiono nowe krzesła dla czytelników oraz szafy na potrzeby podręcznej biblioteki. Wykonano również nową zewnętrzną tablicę Ośrodka.

II. ARCHIWUM FOTOGRAFII

Archiwum Fotografii Ośrodka KARTA od 1996 roku gromadzi, opracowuje i digitalizuje fotografie oraz ratuje i zabezpiecza zagrożone zbiory. Znajdują się w nim kolekcje wybitnych fotografów, ale przede wszystkim zdjęcia z rodzinnych albumów – fragmenty prywatnych historii, mniej obecnych w archiwach państwowych i oficjalnych dokumentacjach.

Zasób Archiwum to około **250 tysięcy zdjęć** w formie odbitek, negatywów, slajdów i plików cyfrowych. W jego zbiorach znajdują się unikatowe zdjęcia z końca XIX wieku i z wieku XX, m.in. dziewiętnastowieczne portrety, zdjęcia z II Rzeczypospolitej – w tym Kresów Wschodnich, wydarzeń II wojny światowej, osób represjonowanych w ZSRR, życia codziennego w PRL, opozycji demokratycznej, stanu wojennego, czy transformacji ustrojowej w Polsce i w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W 2014 roku pozyskano do zbiorów Archiwum ponad 11 000 fotografii, w tym zdjęcia będące dopełnieniem kolekcji Zdzisława Najdera. Baza zdigitalizowanych i opracowanych zdjęć Archiwum Fotografii liczy obecnie ok. 80 tysięcy rekordów.

W 2014 roku zeskanowano i opisano merytorycznie 14 907 fotografii w tym:

- **1049 zdjęć z kolekcji *Polacy na Wschodzie*** (zdjęcia pozyskane przez pracowników i współpracowników Archiwum Historii Mówionej Ośrodka KARTA i Domu Spotkań z Historią w projekcie historii mówionej),
- **2030 fotografii z kolekcji dokumentujących II wojnę światową,**
- **4021 fotografii z kolekcji Fotograficzne Archiwum Opozycji,**
- **5002 fotografię z kolekcji autorskich Romualda Broniarka i Lubomira T. Winnika,**
- **kolekcję 557 fotografii Polaków mieszkających w Comodoro Rivadavia w Argentynie**
- **kolekcję 2248 fotografii polskich fotoreporterów z lat 90. XX wieku.**

Wybrane fotografie są udostępnione na stronie **foto.karta.org.pl**. Obecnie jest na niej prezentowanych ok. 83 tysiące fotografii ze zbiorów Ośrodka KARTA i instytucji polonijnych. Zbiory Archiwum Fotografii są popularyzowane dzięki publikacjom i wystawom. Są drukowane w wydawnictwach Ośrodka KARTA (m.in. na łamach kwartalnika „Karta”).

III. ARCHIWUM HISTORII MÓWIONEJ

Program „Historia Mówiona” od 2014 roku koncentruje się już nie na pozyskiwaniu nowych relacji biograficznych, ale bardziej na opracowaniu pozyskanych źródeł oraz ich upowszechnianiu w celach edukacyjnych. Obecnie w Archiwum Historii Mówionej jest ponad 5 tys. nagrań dźwiękowych i ponad 100 nagrań wideo. W 2014 roku **pozyskano 10 relacji biograficznych, opracowano 60 relacji oraz przygotowano 2 prezentacje internetowe** w ramach następujących projektów:

- **Fotografowie prasy oficjalnej w PRL** – pozyskano 10 relacji fotografów prasowych urodzonych w latach 30. XX wieku, których aktywność zawodowa przypadała na okres PRL-u.
- **„Archiwum Wschodnie”** - opracowano i udostępniono 60 nagrań pozyskanych w latach 80. XX wieku. Wśród nich znajdują się relacje osób represjonowanych przez ZSRR po 17 września 1939 r. – ofiar kolejnych fal deportacji, pracowników przymusowych w kołchozach, sowchozach i w kopalniach, aresztowanych i więzionych.

Prezentacje internetowe:

— **„W kolejce po równość. Polska 1945-1970 w opowieściach kobiet”** – prezentacja pierwszej dekady PRL w opowieściach 24 kobiet pochodzących z bardzo różnych środowisk: małych miejscowości, miejskiej inteligencji i ziemiaństwa, które doświadczyły deklaszacji, przesiedleńców ze wschodnich terenów II RP.

— **„Tajne nauczanie w okresie okupacji niemieckiej”** – **prezentacja** warunków, w których realizowana była okupacyjna edukacja, ale także pokazanie indywidualnych dróg, które prowadziły do uczestniczenia w tajnej nauce oraz jej konsekwencji dla biografii 10 rozmówców także po zakończeniu wojny.

Wszystkie pozyskane i opracowane relacje są dostępne w Czytelnii Multimedialnej Domu Spotkań z Historią. Informacje o nagraniach są też dostępne na portalu www.audiohistoria.pl.

IV. MIĘDZYNARODOWE ARCHIWUM BIAŁORUSKIE

Powstałe w maju 2013 roku Międzynarodowe Archiwum Białoruskie (MAB) stawia sobie za cel wspomaganie niezależnych organizacji oraz osób prywatnych, które na Białorusi i poza nią zajmują się gromadzeniem źródeł historycznych oraz dokumentowaniem dziejów społeczeństwa białoruskiego. MAB gromadzi i udostępnia poprzez internet archiwalia (dokumenty, czasopisma, publikacje, negatywy i odbitki fotograficzne etc.) dotyczące przede wszystkim historii Białorusi w XX i XXI wieku.

W 2014 roku pozyskano, opracowano i udostępniono w Bibliotece Cyfrowej następujące materiały archiwalne:

- **Kolekcja Towarzystwa Kultury Białoruskiej na Litwie** – ok. 100 stron dokumentów,
- **Kolekcja Białoruskiego Frontu Ludowego** – ok. 5000 stron dokumentów,
- **Kolekcja Organizacji Społecznej „Stare Miasto” z Brześcia** – ok. 1200 stron dokumentów.
- **Kolekcja Białoruskiego Komitetu Helsińskiego** - ok. 12000 stron dokumentów
- **Kolekcje osobiste** – 3000 fotografii

Łącznie, w 2014 roku pozyskano ok. **21300** materiałów archiwalnych a w Bibliotece Cyfrowej MAB udostępniono ponad **9300 obiektów** pochodzących z kolekcji indywidualnych, tematycznych i środowiskowych.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZA

Projekt, realizowany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, zakłada opracowanie i szerokie upowszechnienie czterech spuścizn, niedostępnych dotąd, a mających fundamentalne znaczenie dla polskiej tożsamości i świadomości zbiorowej. Są one niezbędne dla zrozumienia doświadczeń społecznych w Polsce w XX wieku. W sumie wybrane kolekcje: Michała Römera (1911–1945), Zbigniewa Lubienieckiego (z lat 1930–1966), Hanny Świdry-Ziemby (1940–2011) i Wiktora Woroszyńskiego (1953–1995) – zawierają ponad 28 tysięcy stron rękopisów dzienników i wspomnień. Zdecydowana większość tych zapisów jest nie tylko nieznaną publicznie, ale bardzo trudną do odczytania, ze względu na charakter pisma autorów.

W 2014 roku rozpoczęto prace badawcze nad czterema spuściznami

- **Spuścizna Zbigniewa Lubienieckiego** - uzupełniono kolekcję nagraniami audio, zdigitalizowano całość spuścizny (ponad 300 stron rękopisu i ok. 2500 stron maszynopisu,

zawartych w 10 księgach), opracowano archiwalnie całość spuścizny, rozpoczęto formowanie jednostek archiwalnych.

— **Spuścizna Michała Römera** - podpisano umowy o współpracy z Biblioteką Akademii Nauk Litwy im. Wróblewskich w Wilnie (która dysponuje oryginałami dzienników Römera z lat 1911–1933, w sumie ok. 8000 stron rękopisu/16.000 stron maszynopisu znormalizowanego) oraz Biblioteką Uniwersytetu Wileńskiego (która dysponuje oryginałami dzienników z lat 1933–1945, w sumie ok. 2500 stron rękopisu / 5000 stron maszynopisu), dzienniki zostały w całości zdigitalizowane, rozpoczęto przepisywanie komputerowe tekstu oraz weryfikację maszynopisu z oryginałem (ok. 6200 stron znormalizowanych), rozpoczęto opracowanie archiwalne kolekcji

— **Spuścizna Hanny Świdy-Ziemby** - rozpoczęto porządkowanie archiwalne kolekcji około 3,6 mb materiałów, w tym ponad 3000 stron zapisów osobistych (dzienników, notatek, listów) oraz rozpoczęto opracowanie archiwalne i naukowe kolekcji (w katalogu roboczym zostały opisane 102 jednostki archiwalne).

— **Spuścizna Wiktora Woroszyńskiego** - całość dzienników została zdigitalizowana (12.505 stron), rozpoczęto opracowanie archiwalne kolekcji (opracowano 3 tomy dzienników), rozpoczęto wybór tekstów do publikacji (wybór z 15 tomów dziennika, obejmujących ok. 4000 stron rękopisu), rozpoczęto przepisywanie komputerowe dzienników (ok. 250 stron znormalizowanych).

DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ ARCHIWISTYKI SPOŁECZNEJ

W 2014 roku Ośrodek kontynuował działania mające na celu pomoc w różnych obszarach działalności archiwom społecznym, tworzonym zarówno przez organizacje pozarządowe, jak i jednostki samorządu terytorialnego.

Zrealizowano następujące projekty:

— **„Stabilizacja archiwistyki społecznej w Polsce”** – od marca 2014 roku realizowano dwuletni projekt (w ramach programu „Obywatele dla Demokracji”), którego celem jest: opracowanie modelu współpracy archiwów społecznych z państwem, uporządkowanie statusu prawnego archiwistyki społecznej; wzmocnienie „wewnętrzne”: profesjonalizacja dziedziny, zwiększenie kompetencji archiwistów społecznych, dostarczenie narzędzi m.in. informatycznych do zabezpieczania, opracowywania, digitalizowania i udostępniania zbiorów; stworzenie Sieci archiwów społecznych: samoorganizacja i integracja środowiska, budowa portalu „branżowego” www.archiwa.org; wzmocnienie „zewnętrzne”: zmiana pozycji społecznej, adekwatnie do wagi jej funkcji kulturowej (promocja i komunikacja społeczna).

W roku 2014 podjęto następujące działania:

- przeprowadzono badanie archiwów społecznych z całej Polski (ankietę skierowano do 450 podmiotów, odpowiedzi otrzymano od 155 osób) w wyniku którego zdiagnozowano ich najważniejsze problemy oraz potrzeby;
- zorganizowano dwa trzydniowe szkolenia stacjonarne (w listopadzie i grudniu) dla organizacji pozarządowych prowadzących archiwa społeczne lub chcących zacząć taką działalność – uczestniczyli w nich przedstawiciele 50 organizacji pozarządowych;
- przebudowano portal www.archiwa.org na portal branżowy archiwistyki społecznej, na którym zamieszczane są aktualności ważne dla dziedziny oraz materiały edukacyjne, a także prezentowani są twórcy archiwów społecznych

- zorganizowano 6.10.2014 w Domu Spotkań z Historią międzynarodową konferencję „Archiwa społeczne. Modele współpracy z państwem”, na której 9 prelegentów z 6 krajów opowiedziało o współpracy archiwów społecznych z państwem na różnych płaszczyznach. Konferencja przyczyniła się do budowania polskiego modelu archiwistyki społecznej

— **„Opracowanie, ochrona, digitalizacja, upowszechnianie archiwaliów Ośrodka KARTA i innych archiwów społecznych”** – opracowano 19 kolekcji archiwalnych – należących do Ośrodka i 12 współpracujących innych archiwów społecznych. W sumie opracowano ponad 43807 stron dokumentów oraz 12925 zdjęć, większość zdigitalizowano i udostępniono w internecie. W projekcie uczestniczyły: Cyfrowa Archiwa Tradycji Lokalnej przy: Bibliotece Publicznej im. Jarosława Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim, Gminnej Bibliotece Publicznej w Jaśle z/s w Szebniach, przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Konstancynie Łódzkiej, przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Milanówku, przy Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Brzesku oraz Fundacja Centrum im. Bronisława Geremka, Fundacja Sedina.pl, Fundacja Sopoćkie Korzenie, Fundacja im. Zbigniewa Seiferta, Kwidzyńskie Towarzystwo Kulturalne, Polskie Towarzystwo Pielęgniarskie, Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju „Młody Mołodycz”.

— **Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej** – 31 stycznia 2014 zakończono projekt wdrażania sieci lokalnych, społecznych archiwów przy bibliotekach gminnych, które stały się centrami aktywizującymi miejscowe społeczności do ocalania, pielęgnowania i upowszechniania „dokumentów” historii i tradycji lokalnej (www.archiwa.org/catl). Zbiory i osiągnięcia uczestników projektu zostały przedstawione w publikacji finalnej „Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej w Polsce – przewodnik”, zawierającej ponad 500 zdjęć. W dniu zakończenia projektu na stronach CATL znalazło się ok. 15 100 archiwaliów w 1320 kolekcjach i 2520 teczkach. Po jego zakończeniu sieć CATL dalej powiększała swoje zasoby – na koniec 2014 roku do internetu zostało dodanych łącznie 25 100 archiwaliów, 1680 kolekcji i 3350 teczek. Do Biblioteki Cyfrowej CATL wprowadzono łącznie 1260 archiwaliów.

— **Rozbudowa Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej w Buenos Aires i działania dokumentacyjne w prowincji Chubut** - podczas pobytu w Comodoro Rivadavia i pobliskich miejscowościach (prowincja Chubut) zarejestrowano 10 relacji audio z przedstawicielami środowiska polskiej emigracji, zdigitalizowano ponad 557 fotografii ze zbiorów społecznych i prywatnych. Równolegle, w Buenos Aires, pracownicy Biblioteki Polskiej opracowali 100 fotografii i nagrali historie 3 kolejnych emigrantów polskich mieszkających w stolicy Argentyny. Wszystkie materiały są dostępne w Polsce – w Archiwum Fotografii Ośrodka oraz Archiwum Historii Mówionej KARTY i Domu Spotkań z Historią – oraz w Argentynie – w BPID. Część z nich prezentowana jest na stronie www.biblioteka.domeyki.archiwa.org.

— **„Nasza ‘mała ojczyzna’ Hrubieszów wielokulturowa opowieść o mieście w XX wieku** – zebrano, wraz z mieszkańcami Hrubieszowa oraz poprzez kwerendę w archiwach państwowych, kościelnych i szkolnych, materiały archiwalne (dokumenty życia społecznego, wspomnienia, dzienniki, zdjęcia i inne zapisy). Zebrany materiał stworzył wielowątkową opowieść o Hrubieszowie w XX wieku, zaprezentowaną w ramach wystawy mobilnej i prezentacji. Pozyskana dokumentacja została opracowana i zdigitalizowana oraz stała się osią organizowanych w bibliotece i Hrubieszowskim Domu Kultury 7 spotkań.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA

W ramach działalności edukacyjnej zrealizowano projekty:

W ramach działalności edukacyjnej zrealizowano projekt:

— **„Historia i prawa człowieka – polsko- i angielskojęzyczny portal dla bibliotekarzy i praktyków”** – dotyczący łączenia historii i praw człowieka. Przetłumaczono na język angielski podręcznik "Historia a prawa człowieka" i upowszechniono go wśród zainteresowanych osób i instytucji poza granicami Polski. Zakończono konkurs dla nauczycieli, bibliotekarzy, animatorów kultury na implementację zawartych w podręczniku scenariuszy we własnych środowiskach oraz opracowanie własnych – inspirowanych podręcznikiem – metod edukacji oraz prezentację ich na portalu. W ramach konkursu zostało nadesłanych ponad 30 opisów projektów i artykułów, z czego większość została opublikowana w specjalnej „strefie” Historia i prawa człowieka na portalu [uczyc-sie-z-historii.pl](http://www.uczyc-sie-z-historii.pl): <http://www.uczyc-sie-z-historii.pl/prawa/> oraz w wersji anglojęzycznej: [human rights education and history education http://uczyc-sie-z-historii.pl/human-rights](http://uczyc-sie-z-historii.pl/human-rights). Portal i podręcznik zostały zaprezentowane na międzynarodowych konferencjach i podczas międzynarodowych projektów, np. spotkania EU-Russia-Forum i projektu grupy roboczej „Nauczania historii”, trójstronnego programu treningowego „Human rights education and historical learning at memorials to mass atrocities“. W polskim kontekście portal i podręcznik były promowane wśród multiplikatorów szkolnej i pozaszkolnej edukacji m.in. dzięki współpracy z Koalicją na rzecz Edukacji Antydyskryminacyjnej oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji.

— **„Pamiętajmy o powstaniu”** – impreza plenerowa dla mieszkańców Warszawy zrealizowana w trzech dzielnicach: Śródmieście, Praga-Południe oraz Targówek. W programie imprez zaproponowano spotkania z powstańcami, koncerty piosenek powstańczych, pokaz pamiątek, zrekonstruowaną kwaterę powstańczą, prezentację nagrań z Archiwum Historii Mówionej.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

I. KWARTALNIK HISTORYCZNY „Karta”

W 2014 roku ukazały się numery 78–81 kwartalnika „Karta”. Na ich łamach podjęte zostały między innymi następujące tematy: rok 1989 w Polsce – wspomnienia przedstawicieli różnych grup społecznych, podsumowujących doświadczenie przełomu i bezpośredniego wpływu na ich życie upadku komunizmu; opowieść o nastrojach mieszkańców Warszawy w pierwszym roku wojny (1914/15); Niemcy w Łodzi (1939–45) – wybór wspomnień, dokumentów i fotografii (tłumaczenie z niemieckiego); tajny zapis członka norweskiego ruchu oporu, więzionego przez Gestapo (tłumaczenie z norweskiego); wspomnienia polskiej lekarki z rocznego pobytu w Korei Północnej na przełomie lat 1955/56; Decyzja "W" – wspomnienia i dokumenty tłumaczące okoliczności podjęcia decyzji o wybuchu Powstania Warszawskiego; dyskusja o sensie rekonstrukcji historycznych; Żydzi polscy: zdjęcia Żydów na terenach polskich podczas I wojny światowej, obrazy z życia społeczności żydowskiej w II RP (tłumaczenie z jidysz), zdjęcia nazistowskiego fotografa z Łodzi, wspomnienia z wileńskiego getta (tłumaczenie z hebrajskiego), reportaż Małgorzaty Niezabitowskiej i Tomasza Tomaszewskiego o społeczności żydowskiej lat 80. w Polsce; album archiwalnych zdjęć z Huculszczyzny.

Od numeru 79 „Karta” wydawana jest w nowym projekcie graficznym, na lżejszym papierze, w pełnym kolorze i w większym formacie.

II. KSIĄŻKI

Ośrodek przygotował i wydał w 2014 roku następujące publikacje:

— **Jerzy Konrad Maciejewski „Zawadiaka. Dzienniki frontowe 1914–1920”**, w serii „Świadectwa. Polska XX w.”. Losy młodego żołnierza na froncie i na tyłach w trudnych czasach od pierwszej wojny światowej, aż do roku 1921.

— **Friedrich Kellner „Dziennik sprzeciwu. Tajne zapiski obywatela III Rzeszy 1939–1942”**, w serii „Świadectwa. Polska XX w.” Autor tropi zakłamanie faszystowskiej propagandy i zadaje kłam tezie, jakoby Niemcy nie byli świadomi okrucieństw hitleryzmu.

— **„Polski wir I wojny”, red. Agnieszka Dębska**. Zbiorowy dziennik lat 1914-1918, kompozycja setek indywidualnych świadectw wybranych z zapisów tamtego czasu, pozwalająca spojrzeć oczami przodków na proces, w którym Polska przemieniała się z marzenia w państwo.

— **Joachim Ceraficki „Wasserpocken. Relacja Polaka w służbie Wehrmachtu”**. Wspomnienie Polaka z Grudziądza o swojej przymusowej służbie w wojsku Hitlera. Ważne świadectwo tego, jak dalekie od stereotypowych wyobrażeń mogły być wojenne losy Polaków ze Śląska i Pomorza.

— **Gaja i Jacek Kuroniowie „Listy jak dotyk”**. Korespondencja z lat 1965–82, fascynująca opowieść o wyjątkowym uczuciu łączącym jednego z najważniejszych opozycjonistów – Jacka Kuronia i jego przedwcześnie zmarłą żonę Gaję (Grażynę), a zarazem nieznaną dotąd świadectwo historyczne PRL-u.

— **„W stanie. Zbiorowy dziennik stanu wojennego”, opracowanie zbiorowe pod red. Zbigniewa Gluzy**. Zbierane "na gorąco" krótkie relacje opowiadające o doświadczeniach pamiętnej nocy poprzedzającej ogłoszenie stanu wojennego i następnych kilku miesięcy, ugruntowujących nową sytuację polityczną. zapisy osobiste, pochodzące od różnych osób - działaczy opozycyjnych, publicystów, zwykłych obywateli. Reprint wydania z 1991 roku.

— **„Legioniści Piłsudskiego”**. Publikacja albumowa z tekstami Adama Dylewskiego. Opowieść o historii kształtowania się i działania Legionów od początku XX wieku (organizacje strzeleckie) po moment odzyskania niepodległości. Poprzez zdjęcia i elementy ikonograficzne (odznaki, grafiki, dokumenty) prowadzi narracja, bogato zasilana fragmentami tekstów źródłowych – pamiętników, korespondencji, odezwo, rozkazów.

— **„Kolory wojny. Oblężenie Warszawy w barwnej fotografii Juliana Bryana”, red. Aleksandra Janiszewska**. Fotograficzna opowieść o mieszkańcach Warszawy w czasie oblężenia we wrześniu 1939 roku, gdzie przewodnikiem po obrazach są teksty komentarzowe twórcy zdjęć, Juliana Bryana. Album wydany wspólnie z Instytutem Pamięci Narodowej. Wydanie II.

— **Zbigniew Lubieniecki „Łowca”**, w serii „Karty historii”. Kontrowersyjny dokument z czasów wojny i okresu tuż po wojnie. Autor, jako dziecko, w 1940 roku wraz z matką i

siostrami zostaje zesłany na Sybir. Chłopak, katowany i upokarzany, poprzysięga sobie zemstę na sowieckich oprawcach. Po powrocie do Polski trafia na Ziemię Zachodnie i zaczyna konsekwentnie wypełniać swoje zobowiązanie. Książka wydana wspólnie z PWN.

— **„Osadnicy”**, red. **Agnieszka Knyt**, w serii „Karty historii”. Antologia złożona z siedmiu tekstów, gorzka prawda o losach setek tysięcy kresowiaków skazanych na wygnanie. Książka wydana wspólnie z PWN.

— **Stanisław Bohdanowicz „Ochotnik”**, w serii „Karty historii”. Relacja kilkunastoletniego żołnierza polskiej V Dywizji Syberyjskiej, który niesiony romantyczną powinnością wobec Ojczyzny, trafił na szlak bojowy pełen okrucieństwa. Książka wydana wspólnie z PWN.

— **„Komitety dla niepodległej 1914-1989”**, red. **Katarzyna Przyborska**, publikacja broszurowa, spojrzenie na niepodległość Polski z perspektywy ruchów obywatelskich, w przełomowych momentach historycznych – w latach I wojny oraz w 1989 roku.

— **„1989. Koniec systemu”**. Broszura w postaci kalendarium od początku 1989 roku do 12 czerwca wskazuje przemiany w Polsce w tym pokojowej transformacji. Następnie przemiany na Węgrzech, w NRD, Czechosłowacji, Bułgarii i w końcu Rumunii. Narracja broszury odzwierciedla sztafetę narodów, której mottem jest cytat Timothego Gartona Asha *„W Polsce to trwało 10 lat, na Węgrzech 10 miesięcy, w NRD 10 tygodni, a w Czechosłowacji 10 dni...”*. Broszura powstała w języku polskim, angielskim, niemieckim, francuskim, rosyjskim, hiszpańskim, ukraińskim. Publikacja w wersji elektronicznej udostępniona na wolnej licencji w internecie.

III. WYSTAWY

Ośrodek przygotował również wystawę:

— **„1989. Koniec systemu”**, wykonaną na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Wystawa prezentowana była w Nowym Jorku, Los Angeles, Ottawie, Bangkoku, Wilnie, Sofii, Bratysławie, Kijowie i Warszawie.